

บทที่ 5

บทสรุป วิเคราะห์ และข้อเสนอแนะ

สำหรับบทสุดท้ายนี้ จะเป็นการกล่าวสรุปภาพรวมทั้งหมด โดยการวิเคราะห์นั้นวิเคราะห์ในเรื่องของเขตการค้าเสรีไทย-จีน เกษตรกรผู้ปลูกพืชผัก ผลไม้ในพิกัด 07-08 และกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งกล่าวได้ดังต่อไปนี้

5.1 บทสรุป

การศึกษานโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน สมัย พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนในพิกัด 07-08 (ผักและผลไม้) โดยอาศัยแนวทางการศึกษาต่างๆ ได้แก่แนวคิดกลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) แนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neo liberalism) แนวคิดชนชั้นนำ (Elite) และแนวคิดการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational choice) ในการวิเคราะห์เรื่องราวต่างๆ 3 ประเด็นคือประเด็นเกี่ยวกับเขตการค้าเสรีไทย-จีน เกษตรกร และกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่อันมีความสัมพันธ์กับเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้

นโยบายการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้นับเป็นนโยบายเชิงรุกอย่างหนึ่งของนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งการเจรจาเกี่ยวกับเขตการค้าเสรีกับนานาประเทศนั้นมิใช่สาเหตุหลักจากแนวโน้มในการหันมาเจรจาระดับทวิภาคีสะดวก และง่ายกว่าระดับของการเจรจาในองค์การค้าโลก (WTO) ประกอบกับความล้มเหลวขององค์การค้าโลกในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะความล้มเหลวในการเจรจาการค้าที่ซีแอตเทิล ค.ศ.1999 จวบจนการประชุมที่แคนคูน ในปี ค.ศ. 2003 และเมื่อรวมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนอย่างก้าวกระโดด จนก้าวเข้ามาเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก จึงส่งผลให้ประเทศต่างๆ ได้เริ่มหันมาเจรจาในระดับทวิภาคีกับจีนมากยิ่งขึ้น และเริ่มลงทุน ค้าขาย รวมถึงเป็นพันธมิตรทางการค้ากับประเทศจีนมากขึ้น รวมถึงประเทศไทยเช่นกันที่มีแนวความคิดเช่นนี้ จนสุดท้ายการเปิดการเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-จีนก็เกิดขึ้น

การเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนเกิดขึ้นสืบเนื่องจากจีนเจรจาทางการค้ากับอาเซียน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนพ.ศ. 2544 แต่ด้วยนโยบายของไทยที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการจัดทำความตกลงทวิภาคีกับประเทศที่มีตลาดขนาดใหญ่ และตลาดใหม่เช่น จีน หรืออินเดีย ซึ่งรัฐบาลพ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตรขณะนั้นคาดว่าหากเปิดการค้าเสรีกับจีนน่าจะได้ประโยชน์มหาศาล จึงรีบเปิดเสรีกับจีนให้เร็วกว่าอาเซียน โดยทั้งสองประเทศได้เริ่มเปิดเจรจาตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 เป็นต้นมา สำหรับช่วงแรกนั้นทางจีนยังให้ความสำคัญกับกรอบอาเซียนจีนมากกว่า จนกระทั่งจีนและอาเซียนสามารถลงนามกันได้เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2545 ไทยจึงเริ่มผลักดันการเจรจากับจีนและตกลงในการลดภาษีสินค้าประเภทผักและผลไม้ระหว่างกันให้เหลือร้อยละ 0 ก่อนกรอบอาเซียนจีน

ซึ่งมีการลงนามกันเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2546 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2546 ที่ผ่านมา โดยหลังจากเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนพบว่า

ตารางที่ 5.1 สรุปการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออก-นำเข้า คุณการค้ำก่อนและหลังการลดภาษี 0 %

หมวดสินค้า	มูลค่าการส่งออกของ ไทย (ล้านบาท)	มูลค่าการนำเข้าของ ไทย (ล้านบาท)	คุณการค้ำ
07 (พืชผัก)			
ก่อนทำเอฟทีเอ (ค.ค.-ม.ย.46)	3,829	346	+3483
หลังทำเอฟทีเอ(ค.ค.-ม.ย.47)	5,553	970	+4583
การเปลี่ยนแปลง	+45 %	+180 %	+1100
08 (ผลไม้)			
ก่อนทำเอฟทีเอ(ค.ค.-ม.ย.46)	1,370	1,059	+321
หลังทำเอฟทีเอ(ค.ค.-ม.ย.47)	2,441	2,565	-125
การเปลี่ยนแปลง	+78 %	+142 %	+196

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร/กรมศุลกากร

ระยะเวลา 9 เดือนแรกหลังจากเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน แม้ภาพรวมประเทศไทยจะสามารถส่งออกสินค้าประเภทผักและผลไม้ได้เพิ่มมากขึ้น แต่ไทยก็มีมูลค่าการนำเข้าคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ที่สูงกว่าการส่งออกเป็นอย่างมาก โดยไทยนำเข้าสินค้าประเภทผักและผลไม้เพิ่มมากขึ้น 180% และ 142% ตามลำดับ โดยนำเข้าพืชผักได้มากขึ้นเพียง 45% และนำเข้าผลไม้ได้มากขึ้น 78% (ตามตารางที่ 5.1) นอกจากนั้นหากพิจารณาเป็นรายการยังพบว่ารายการประเภทผักนั้น มูลค่าการส่งออกของมันสำปะหลังเพียงรายการเดียวมีมูลค่าคิดเป็น 90% ของมูลค่าการส่งออกสินค้าประเภทผักทั้งหมด ซึ่งหากไม่มีการส่งออกมันสำปะหลัง มูลค่าการส่งออกที่ซัพพลายของไทยก็จะน้อยกว่ามูลค่าการส่งออกพืชผักของจีนทันที นอกจากนี้การนำเข้าสินค้าประเภทแอปเปิ้ล สาลี่ หรือองุ่นจากจีนก็ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก จนมูลค่าการนำเข้าผลไม้สูงมากขึ้น ซึ่งปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ได้สร้างความสนใจแก่ภาครัฐ และองค์กรอิสระทั่วไปว่าแท้จริงแล้ว เขตการค้าเสรีไทย-จีน เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรไทยจริงหรือไม่ รวมถึงมีกลุ่มผลประโยชน์ใดที่ได้รับประโยชน์จากการค้านี้หรือไม่

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 การทำเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA ไทย-จีน) พิกัดที่ 07-08 เรื่องผัก และผลไม้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ในทางลบจริงหรือไม่ และเกษตรกรส่วนใดบ้างที่ได้รับ

ผลประโยชน์ หรือเสียผลประโยชน์จากการทำเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้ รวมถึงเกษตรกรเหล่านี้ควรมีการปรับตัวอย่างไร

จากการวิจัยเรื่องเขตการค้าเสรีไทย-จีน พบว่าคำถามที่เป็นข้อสงสัยแก่ประชาชนหรือนักวิชาการทั่วไปว่าเขตการค้าเสรีไทย-จีนส่งผลเสียต่อเกษตรกรไทยส่วนใหญ่หรือไม่ ซึ่งหลังจากการทำวิจัยนั้นผู้วิจัยได้แยกออกเป็นสองประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรกคือการพิจารณาจากมูลค่าการส่งออกสินค้าประเภทผักและผลไม้ (HS07-HS08) ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับมูลค่าการนำเข้าสินค้าประเภทผักและผลไม้ (HS07-HS08) ของประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-พ.ศ.2549 ซึ่งการวิจัยพบว่ามูลค่าการส่งออกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-พ.ศ. 2549 นั้น มูลค่าการส่งออกผักและผลไม้ไทยทั้งหมดไปยังจีนมีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าการนำเข้าผักและผลไม้จากจีนทุกๆปี และเพิ่มมูลค่ามากขึ้นเรื่อยๆตั้งแต่ปีพ.ศ.2543 เป็นต้นมา หมายความว่า ไทยเกินดุลการค้ากับจีนในรายการสินค้าประเภทผักและผลไม้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมากระทั่งปัจจุบัน โดยก่อนเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนนั้น ไทยมีมูลค่าการส่งออกเป็นเงิน 5,900 ล้านบาท และมูลค่าการนำเข้าเป็นเงิน 1,573 ล้านบาท แต่หลังจากเปิดเขตการค้าเสรีแล้วพบว่าไทยสามารถส่งออกได้เพิ่มมากขึ้นเป็นเงินมากกว่า 11,325 ล้านบาท ขณะที่มูลค่าการนำเข้าก็เพิ่มมากขึ้นตามด้วย ซึ่งมูลค่านั้นมากกว่า 4,500 ล้านบาทในปีถัดมา แสดงให้เห็นว่าการเปิดเขตการค้าเสรีสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจได้จริงในระดับหนึ่ง โดยการเปิดเขตการค้าเสรีนั้นทำให้การค้าระหว่างทั้งสองประเทศเกิดการขยายตัวมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกและมูลค่าการนำเข้าเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งประเด็นนี้ภาครัฐมักนำมาเป็นข้ออ้างต่อสาธารณะทั่วไปว่าการเปิดเขตการค้าเสรีส่งผลบวกต่อประเทศไทยนั่นเอง

ประเด็นต่อมาคือการพิจารณารายการสินค้าประเภทผักและผลไม้ในแต่ละรายการที่เปิดการค้าเสรีระหว่างไทยกับจีน โดยแยกได้เป็นสินค้าประเภทผัก 61 รายการ และสินค้าประเภทผลไม้ 55 รายการ รวมทั้งสิ้น 116 รายการ ซึ่งหลังจากพิจารณาในแต่ละรายการสามารถแยกได้ว่าผักที่ไทยสามารถส่งออกมากที่สุด ก่อนและหลังจากเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน คือ มันสำปะหลังเพียงรายการเดียว (โดยมูลค่าการส่งออกมันสำปะหลังนั้นคิดเป็นมูลค่าการส่งออก 99% ของมูลค่าการส่งออกสินค้าประเภทผักทั้งหมด) สาเหตุที่จีนนำเข้ามันสำปะหลังจำนวนมากจากไทยเนื่องจากว่าจีนมีความจำเป็นต้องใช้มันสำปะหลังจำนวนมาก เพื่อใช้ในงานผลิตอุตสาหกรรมภายในประเทศ ซึ่งภูมิอากาศโดยรวมของจีนไม่เหมาะสมต่อการปลูกมันสำปะหลัง เพราะจีนมีภูมิอากาศหนาว ส่วนมันสำปะหลังต้องปลูกในภูมิอากาศร้อน เมื่อรวมกับปัจจัยเรื่องราคาที่สามารรถตั้งสินค้าเกษตรราคาถูกจากประเทศไทยได้ เนื่องจากว่ามันสำปะหลังกลายเป็นสินค้าปลอดภาษี ดังนั้นปริมาณการสั่งซื้อมันสำปะหลังและมูลค่าการส่งออกมันสำปะหลังจากจีนจึงเพิ่มมากขึ้นในทุกปี ส่วนผักชนิดอื่นๆที่ไม่สามารถส่งออกไปยังจีนได้นั้น เนื่องจากว่าพื้นฐานของประเทศจีนนั้นเป็นประเทศเกษตรกรรมเช่นเดียวกับประเทศไทย พืชผักที่ประเทศไทยสามารถปลูกได้ ส่วนมากประเทศจีนก็สามารถปลูกได้เช่นกัน อีกทั้งต้นทุนการผลิตภายในประเทศจีนเองยังต่ำกว่า

ประเทศไทยมาก ราคาพืชผักภายในประเทศจีนจึงมีราคาถูกกว่าประเทศไทย ประเทศจีนจึงไม่มีความจำเป็นต้องสั่งซื้อรายการผักชนิดต่างๆจากประเทศไทย ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจ หากประเทศไทยจะสามารถส่งออกมันสำปะหลัง ไปยังจีนได้มากขึ้นเพียงรายการเดียว

ขณะที่การนำเข้าพืชผักจากเมืองจีนมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยพืชผักที่ไทยนำเข้าจากจีนนั้นมีความหลากหลายมากกว่า และมูลค่าการนำเข้าของสินค้าประเภทผักในแต่ละรายการนั้นมีมูลค่าที่สูงใกล้เคียงกัน(แตกต่างจากรายการพืชผักที่ไทยส่งออกไปยังจีนที่โดดเด่นเพียงรายการเดียว) และสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนย่อมส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทยจำนวนมากเป็นแน่ ซึ่งกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกผักและผลไม้ที่เสียประโยชน์มากที่สุดคือเกษตรกรชาวเหนือ โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักประเภทแครอทหรือหัวผักกาด หอมกระเทียมสดหรือแห้งนั่นเอง ส่วนกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ที่ไทยเสียเปรียบนั้น ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ประเภท แอปเปิ้ล ลูกแพร์(สาลี) องุ่นสด เกาลัดและหมากสด แต่เชื่อว่าไทยจะเสียเปรียบกับทางจีนอย่างเดียว เนื่องจากว่าทางไทยก็ได้รับประโยชน์จากการส่งออกผลไม้ไปยังประเทศจีนเช่นกัน โดยผลไม้ที่เกษตรกรไทยได้เปรียบนั้น ได้แก่ ทุเรียน มังคุด ลำไยแห้ง ลำไยสด เป็นต้น

จากข้อมูลทั้งหมดที่ผ่านมา ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่านโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน แม้จะมีหลักการเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างประเทศคู่ค้า อย่างไรก็ตามการกำหนดนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนพิกัด 07-08 (เรื่องผัก และผลไม้) กลับส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทยในเชิงลบมากกว่า 100,000 ครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการเลิกประกอบอาชีพเกษตรกร หรือประกอบอาชีพอยู่แต่ขาดทุนมากขึ้น เป็นต้น

ส่วนประเด็นที่ว่าเกษตรกรผู้ปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาวอย่างสตอร์เบอร์รี่ แอปเปิ้ล หัวหอม เป็นต้น เสียผลประโยชน์นั้น จริงแค่เกษตรกรผู้ปลูกแอปเปิ้ลและหัวหอม เท่านั้น เนื่องจากว่าในแต่ละปีไทยนำเข้าสตอร์เบอร์รี่เฉลี่ยปีละเพียง 70 ล้านบาทเท่านั้น หรือคิดเป็น 1.9% ของมูลค่าการนำเข้าเท่านั้น ขณะที่แอปเปิ้ลนั้น ไทยนำเข้าในแต่ละปีนั้นมากกว่า 1,700 ล้านบาท หรือคิดเป็น 41.9% ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด หรือหัวหอมนั้นก็มียุทธศาสตร์การนำเข้ามากกว่า 144 ล้านบาท หรือคิดเป็น 5.5% ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด

ส่วนพืชผักผลไม้ที่ฝ่ายไทยได้เปรียบนั้นจะเป็นพืชผักผลไม้เมืองร้อนบางประเภทอย่างเช่น มันสำปะหลัง ทุเรียน เป็นต้น ซึ่งคำกล่าวนี้ถือว่าเป็นจริงทีเดียวเนื่องจากสินค้าทั้งสองประเภคนั้นเป็นสินค้าการเกษตรที่ส่งออกทางจีนมากที่สุด โดยมันสำปะหลังนั้นเป็นกลุ่มของพืชผักที่สามารถส่งออกทางจีนได้มากกว่า 15,000 ล้านบาทในแต่ละปี ส่วนทุเรียนนั้นได้รับความนิยมจากจีนมากขึ้น จนปัจจุบันเป็นผลไม้ที่ส่งออกไปยังจีนมากที่สุด ปีละเกือบ 900 ล้านบาท ซึ่งสินค้าทั้งสองชนิดนี้คือสินค้าการเกษตรที่สามารถส่งออกไปยังจีนได้มากที่สุดในปัจจุบัน

5.2.2 ภายใต้นโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน มีสายสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ระบบราชการ และกลุ่มธุรกิจเอกชนในลักษณะใด

จากการวิจัยพบว่า ตั้งแต่สมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ได้เกิดกลไกทางการเมืองแบบใหม่ขึ้นมา โดยความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ระบบราชการ และกลุ่มธุรกิจเอกชนนั้นเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน แม้บางครั้งภาพลักษณ์ของกลุ่มธุรกิจเอกชนจะดูมีบทบาทที่ก้าวนำภาครัฐ หรือระบบราชการก็ตาม เนื่องจากว่าภายใต้รัฐบาลชุดนั้น เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มธุรกิจเอกชน หรือนักธุรกิจที่ก้าวเข้ามาบริหารประเทศแบบเบ็ดเสร็จ กำหนดนโยบายต่างๆ ด้วยกลุ่มหรือพวกพ้องของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากเดิมที่แม้กลุ่มธุรกิจเอกชนจะเริ่มมีบทบาทกับการเมืองไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่บทบาทในอดีตนั้นเป็นเพียงลักษณะผู้คอยให้การช่วยเหลือ สนับสนุนภาครัฐ พรรคการเมืองหรือระบบราชการ เรียกได้ว่าอยู่แค่เบื้องหลังเท่านั้น ซึ่งในยุคสมัยนั้นกลุ่มธุรกิจเอกชนก็ได้รับประโยชน์จากการที่ภาครัฐหรือระบบราชการคอยกำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อช่วยเหลือระหว่างกันและกันให้ เป็นไปในลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างภาครัฐ และกลุ่มธุรกิจเอกชน หรือที่เรียกว่า “ระบบอุปถัมภ์” นั่นเอง แต่ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้มีข้อด้อยคือ บางครั้งระบบราชการ หรือภาครัฐไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือกลุ่มธุรกิจเอกชน เพื่อตอบแทนเสมอไป นอกจากนี้ปัจจัยอื่นเช่น ค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนพรรคการเมืองยังมีมูลค่าที่สูงมากเกินอีกด้วย ภาพของกลุ่มธุรกิจจึงดูเป็นรองระบบราชการ และภาครัฐอยู่นั่นเอง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ระบบราชการ และกลุ่มธุรกิจเอกชนในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ไม่ได้เป็นอย่างเดิมอีกต่อไป กล่าวคือในขณะที่กลุ่มธุรกิจเอกชนเริ่มตระหนักว่าการที่จะสร้างประโยชน์อันสูงสุดแก่กลุ่มธุรกิจของพวกเขา มีวิธีที่ดีที่สุดคือการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงนั่นเอง โดยการส่งตนเอง ครอบครัวยุติสนธิ หรือคนใกล้ชิดเป็นตัวแทนเข้าร่วมพรรคการเมือง ระบบราชการ หรือเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารประเทศเสียเอง มีข้าราชการเพียงผู้สนับสนุนระบบราชการ พรรคการเมือง หรือภาครัฐอีกต่อไป ซึ่งการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารประเทศนั้น คือการเข้าดำรงตำแหน่งทางเมืองในตำแหน่งสำคัญต่างๆ เช่นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี รัฐมนตรีช่วยว่าการ หรือที่ปรึกษากระทรวงต่างๆ เป็นต้น รวมถึงการส่งตัวแทนไปยังระบบราชการ หรือการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ และระบบราชการด้วย สุดท้ายแล้วบุคคลเหล่านั้นจะอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายภาครัฐ ภาคราชการ และภาคธุรกิจในการเอื้อผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มธุรกิจตนเอง หรือพวกพ้องได้โดยตรง ด้วยการอาศัยช่องว่างทางเมืองคือ การกำหนดนโยบาย หรือร่างกฎหมายให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มธุรกิจตนเอง ขณะเดียวกันนโยบายเหล่านั้นก็สามารถเกิดประโยชน์ต่อประชาชนได้จริงด้วยไม่ว่าจะเกิดประโยชน์มาอย่างน้อยต่อประชาชนก็ตาม เจกเช่นนโยบายเขตการค้าเสรีต่างๆ นั่นเอง รวมถึงการอาศัยระบบราชการเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดราคาสินค้าต่างๆ เป็นต้น วิธีต่างๆเหล่านี้ถือว่าเป็นการเพิ่มโอกาสทางธุรกิจวิธีหนึ่งที่น่าสนใจแก่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นอย่างมาก เนื่องจากวิธีเหล่านี้สามารถสนองตอบความต้องการของ

ตนเองได้ทัน่วงที ตรงตามความต้องการและสร้างประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจตนเองมากที่สุด ซึ่งปกติรัฐบาลของ พ.ศ.ท.ทักษิณนั้นก็ได้อธิบายว่าเป็นรัฐบาลที่มีตัวแทนจากกลุ่มธุรกิจเอกชนมากที่สุดอยู่แล้ว ยิ่งสมัยนั้นกลุ่มธุรกิจเอกชนที่เข้ามาบริหารประเทศนั้นล้วนเป็นกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ทั้งธุรกิจผูกขาด หรือกึ่งผูกขาดของประเทศทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นตระกูลชินวัตร เจียรวนนท์ โพธารามิก มาลินนท์ เทียนทอง จึงรุ่งเรืองกิจ อินทรวินัยนันท์ ดังนั้นปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจต่างๆ จึงเป็นข้อสงสัยของประชาชนทั่วไป และผู้วิจัยด้วยนั่นเอง

เช่นเดียวกับการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-จีนซึ่งนับได้ว่าเป็นตัวอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ระบบราชการ และกลุ่มธุรกิจเอกชน กล่าวคือ การกำหนดนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้ได้เกิดขึ้นภายหลังสายสัมพันธ์ทางเมืองเกิดขึ้นแล้ว หรือภายหลังกลไกทางการเมืองแบบใหม่เกิดขึ้นนั่นเอง ดังนั้นนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนเกิดภายใต้ความสัมพันธ์ดังกล่าวนั่นเอง ดังได้เห็นได้จากกรณีที่กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมการเกษตรที่ใหญ่ที่สุดของประเทศอย่างเครือเจริญโภคภัณฑ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐบาลพ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตรเป็นอย่างมาก แม้กระทั่งประธานกรรมการบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์อย่างนายธนินท์ เจียรวนนท์ยังได้รับการตอบแทน ด้วยการเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในฐานะที่ปรึกษารัฐมนตรีด้วย นอกจากนี้ยังมีตัวแทน หรือญาติพี่น้องของนายธนินท์ ก้าวเข้ามาควบคุมงานด้านเศรษฐกิจ และการค้าของประเทศ ในฐานะรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีช่วยว่าการ ในกระทรวงที่สำคัญที่สุดของประเทศอย่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงพาณิชย์เป็นต้น หลังจากนั้นเขตการค้าเสรีไทย-จีน จึงเกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ผู้วิจัยคิดว่าหากเกิดการผลักดันนโยบายต่างๆ เพื่อเอื้อผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจตนเอง หรือพวกพ้องจึงเป็นเรื่องที่อาจเกิดขึ้นได้ ยิ่งขณะนั้นภาพของกลุ่มธุรกิจเอกชนได้ดูกลมกลืน เสมือนเป็นภาพเดียวกับภาครัฐ และระบบราชการ หรือบางครั้งภาพของกลุ่มธุรกิจเอกชนอาจจะดูก้าวหน้าแซงทั้งภาครัฐ และระบบราชการไปแล้วด้วยซ้ำ

5.2.3 การกำหนดนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA ไทย-จีน) พิกัดที่ 07-08 เรื่อง ผัก และผลไม้เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจเอกชนอย่างเครือเจริญโภคภัณฑ์หรือไม่ อย่างไร รวมถึงมีผู้ใด กลุ่มธุรกิจใด พกอยได้รับประโยชน์จากการทำเขตการค้าเสรีนี้

ก่อนอื่นผู้วิจัยต้องวิเคราะห์ก่อนว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้น เป็นกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ของประเทศที่มีธุรกิจอยู่ทั่วโลก โดยมีฐานลูกค้าขนาดใหญ่อยู่ที่ประเทศจีน ซึ่งก่อนเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนนั้น เครือเจริญโภคภัณฑ์ก็ได้กำไรมหาศาลจากการค้ากับประเทศจีนอยู่แล้ว ยิ่งภายหลังการเปิดเขตการค้าเสรีนั้นยิ่งทำให้เครือเจริญโภคภัณฑ์สามารถส่งออกผลไม้ไปยังประเทศจีนได้มากขึ้น ขณะเดียวกันยังสามารถนำเข้าพืชศักราคาถูกจากประเทศจีนมาจำหน่ายยังประเทศไทยได้อีกขึ้น กลายเป็นว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้รับผลประโยชน์มากกว่ากลุ่มอื่นสองเท่าทีเดียว ยิ่งเมื่อรวมกับข้อสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องสายสัมพันธ์อันดีระหว่างเครือเจริญโภคภัณฑ์ กับ

รัฐบาลพ.ศ.ท. ทักษิณที่เกิดการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของบุคคลจากเครือเจริญโภคภัณฑ์ จนกระทั่งเกิดเป็นปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างที่เกิดขึ้นหลายคดี ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจเลย หากกลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์คือกลุ่มที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดจากเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้ ขณะที่กลุ่มอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเกษตรกร หรือผู้ประกอบการย่อมได้รับประโยชน์ที่น้อยลงไป เนื่องจากไม่สามารถสู้กับเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้ในทุกเรื่อง

5.3 ข้อเสนอแนะ

ความจริงอย่างหนึ่งคือเขตการค้าเสรีไทย-จีน ได้เปิดเขตการค้าเสรีระหว่างสองประเทศมานานกว่า 4 ปีแล้ว แต่ปัญหาต่างๆหรือผลกระทบจากเขตการค้าเสรียังเกิดขึ้นต่อเกษตรกรและประชาชนไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้วิจัยยอมรับว่าไม่ว่าอย่างไรคงยากที่จะห้ามมิให้มีการเปิดเขตการค้าเสรีต่อไปในภายหน้าได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากที่จะเสนอแนวทางที่จะทำให้การเปิดเขตการค้าเสรีนี้มีคุณภาพ และเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง ดังต่อไปนี้

5.3.1 การสร้างความจริงใจระหว่างภาครัฐ เกษตรกร และผู้ประกอบการ

จริงๆ แล้วเกษตรกรหรือผู้ประกอบการนั้น ในขั้นต้นแทบไม่ได้ต้องการอะไรจากภาครัฐเลย แต่ต้องการความจริงใจจากรัฐในการนำเสนอข้อมูลต่างๆอย่างต่อเนื่องแก่ประชาชน โดยที่ผ่านมากลุ่มเกษตรกร และกลุ่มผู้ประกอบการทั้งที่เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือมีความเกี่ยวข้องต่อเขตการค้าเสรีโดยตรง แต่กลับไม่รู้เรื่องราวต่างๆเลย เมื่อรู้เรื่องก็คือเวลาที่เปิดเขตการค้าเสรีไปแล้ว ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ได้เกิดผลกระทบต่อตนเองไปแล้ว ดังนั้นหากภาครัฐมีความจริงใจอย่างแท้จริง ก็ควรที่เสนอข่าวที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อว่าอย่างน้อยคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะสามารถนำข้อมูลต่างๆเหล่านั้น เตรียมพร้อมรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง หรือเตรียมตัวหาหนทางแก้ไขในเมืองต้นได้

5.3.2 การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเขตการค้าเสรีไทย-จีน

ในเมื่อกระแสการเปิดเขตการค้าเสรีเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ถึงสำคัญนอกเหนือจากการวางยุทธศาสตร์ในการเจรจาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศแล้ว ก็ภาครัฐต้องให้การสนับสนุนแก่เกษตรกร และผู้ประกอบการไทย โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย และผู้ประกอบการรายย่อยต้องการเวลาในการเตรียมพร้อม หรือปรับตัว เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันกับประเทศคู่ค้าได้

สำหรับเกษตรกรนั้น ภาครัฐควรให้นักวิชาการเกษตรเพิ่มเติมความรู้ทางเกษตรแก่เกษตรกรรายย่อยให้มากขึ้น โดยการสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชนอกฤดูกาล หรือการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต เพื่อสร้างราคาของผลผลิตให้สูงมากยิ่งขึ้น

สำหรับผู้ประกอบการนั้น ภาครัฐควรสนับสนุนให้ผู้ประกอบการรู้จักการสร้างมูลค่าของสินค้าให้มากยิ่งขึ้น โดยช่วยเหลือผู้ประกอบการให้สามารถสร้างแบรนด์ของตนเองขึ้นมาได้ หรือการสร้างความรู้ หรือทางเลือกแก่ผู้บริโภคด้วยการอีคอูผลผลิตทางการเกษตรให้ยาวนานมากขึ้น

เช่นการคง การแช่เย็น การหมัก ฯลฯ แก่พืชผลทางเกษตร ซึ่งหากทำได้ดังกล่าว ทางเลือกของผู้ประกอบการในการส่งสินค้าย่อมมีมากขึ้น ขณะเดียวกันมูลค่าของสินค้าเกษตรเหล่านั้นก็ยังสูงมากขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ทางภาครัฐยังต้องคอยให้การสนับสนุนแก่ผู้ประกอบการ และเกษตรกรด้วย ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ในตลาดเมืองจีน หรือตลาดประเทศอื่นๆ ให้ผู้บริโภคชาวจีน หรือชาวต่างประเทศมีทางเลือกจากสินค้าไทยมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าที่ไทยสามารถปลูกได้เกือบตลอดทั้งปี หรือปลูกได้ทั่วประเทศอย่างสับปะรด กล้วยชนิดต่างๆ ชมพู่ ส้ม ฯลฯ อีกทั้งเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 ทางรัฐบาลจีนได้ประกาศกฎหมายการค้าระหว่างประเทศฉบับใหม่ อันเป็นที่มาของมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี ซึ่งเป็นปัญหาต่อผู้ประกอบการ ไทยเป็นอย่างมาก รัฐบาลควรหาวิธีประนีประนอมแก้ไขปัญหาดังกล่าวกับประเทศจีน ซึ่งอาจจะทำได้ยาก ดังนั้นวิธีที่ทำได้ง่ายกว่าคือ การนำหลักการเดียวกันของประเทศจีนมาใช้เป็นแนวทางกำหนด เพื่อชะลอการนำเข้าสินค้าจากประเทศจีนเช่นกัน

5.3.3 การพัฒนาบุคลากร หรือเจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกษตรกร หรือเขตการค้าเสรี

ปัญหาสำคัญหนึ่งที่ผู้วิจัยได้พบคือการร่างข้อมูลเท็จ หรือการเขียนข้อมูลเองของข้าราชการในระดับปฏิบัติการ ซึ่งข้าราชการเหล่านั้นมิได้ศึกษาข้อเท็จจริง ปัญหา หรือผลกระทบอันเกิดขึ้นต่อเกษตรกรอย่างแท้จริง เมื่อข้อมูลเหล่านั้นถูกส่งต่อยังเจ้าหน้าที่ในระดับวางแผน จึงทำให้การวางแผนยุทธศาสตร์ในการเจรจาเขตการค้าเสรี หรือวางแผนเพื่อการแก้ไขปัญหให้แก่เกษตรกรเกิดความผิดพลาดได้ นอกจากนี้เมื่อประชาชนต้องการความรู้เกี่ยวกับเขตการค้าเสรี ไทย-จีน เจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องก็ไม่สามารถให้ข้อมูล หรือตอบคำถามได้ มีเพียงระดับหัวหน้าเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่มีความเข้าใจเรื่องนี้

ดังนั้นภาครัฐจึงควรสร้างความเข้าใจ และให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ เพื่อที่เจ้าหน้าที่จะสามารถตอบสนองความต้องการ และให้ความรู้ของประชาชนได้อย่างเต็มที่ และถูกต้อง ขณะเดียวกันต้องมีการปลูกจิตสำนึก และสร้างค่านิยมใหม่ให้แก่เจ้าหน้าที่ควบคู่กัน โดยให้เจ้าหน้าที่ที่มีความตระหนักรว่าการบิดเบือนข้อมูลต่างๆ ล้วนสร้างความเสียหายอันมหาศาลแก่ประชาชนทั่วไป ทั้งประเทศชาติ และตัวของเขาเองด้วย เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่เหล่านั้นมีค่านิยมที่ผิด และเสนอข้อมูลที่บิดเบือนต่อประเทศชาติอีกต่อไป

5.3.4 การส่งเสริมให้เกษตรกร ผู้ประกอบการ หรือผู้ได้รับผลกระทบจากเขตการค้าเสรีมีส่วนร่วมในการเจรจาเขตการค้าเสรี

อย่างที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยได้เปิดเขตการค้าเสรี ไทย-จีนทั้งที่ประเทศไทยยังไม่มีความพร้อม เกษตรกร ผู้ประกอบการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเขตการค้าเสรี ไม่ว่าจะเป็นกฎระเบียบในการส่งออก กฎข้อบังคับต่างๆ เป็นต้น อันเป็นเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้เกษตรกร ผู้ประกอบการ ไม่ได้เตรียมตัวตั้งรับกับปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา เช่นปัญหาการ

ทะลักเข้ามาของสินค้าเกษตรพื้นฐานอย่างหอม กระเทียม ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรต้องลดพื้นที่เพาะปลูก หรือรุนแรงถึงขั้นเลิกอาชีพเกษตรกรไปในที่สุด ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นอีกครั้ง เมื่อเกิดการเปิดการเจรจาเขตการค้าเสรีกับประเทศอื่น หรือสินค้าประเภทอื่นเพิ่มเติม รัฐบาลจึงควรให้เกษตรกร ผู้ประกอบการ หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปิดเขตการค้าเสรีมีส่วนร่วมในการเจรจาในสินค้าแต่ละประเภท โดยอาจจะให้ตัวแทนของเกษตรกร หรือผู้ประกอบการในแต่ละภาคเข้าร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการเจรจา เพื่อเป็นการสร้างความพร้อม หรือเตรียมตัวกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น รวมถึงเป็นการลดค่าครหาในเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนต่อกลุ่มธุรกิจเอกชนต่างๆ นอกจากนี้จะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้องได้ถูกจุดมากยิ่งขึ้น เพราะไม่ว่าอย่างไรทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายจะต้องหาวิธีรักษาผลประโยชน์เพื่อกลุ่มตนเองได้แน่ ทำให้เขตการค้าเสรีนี้กลายเป็นเขตการค้าเสรีที่มีประสิทธิภาพ และเป็นเขตการค้าเสรีของประชาชนทุกคนอย่างแท้จริง

5.3.5 การศึกษาจากข้อผิดพลาด ปัญหาต่างๆ เพื่อเป็นบทเรียนสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์ของเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ในครั้งต่อไป

การเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน ได้มีการพิจารณาให้เร่งเปิดเขตการค้าเสรีในพิกัด 07-08 เรื่องผักและผลไม้ก่อนพิกัดอื่น ซึ่งภาครัฐได้อ้างว่าเพื่อจะทำให้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้ก่อน แต่จะเห็นได้ว่าการเปิดเสรีในพิกัดดังกล่าวนั้นเร็วเกินไป และขาดซึ่งความพร้อมในเกือบทุกๆ ด้าน จนทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา โดยช่วงแรกที่เร่งเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนนั้นในพิกัด 07-08 นั้น เป็นฤดูเก็บเกี่ยวของจีนพอดี จึงเกิดการทะลักเข้าของสินค้าจีนสร้างความเสียหายเปรียบตั้งแต่แรก ดังนั้นรัฐบาลควรนำเรื่องราว ปัญหา ผลกระทบรอบด้านของเขตการค้าเสรีไทย-จีน มาเป็นบทเรียนในการกำหนดยุทธศาสตร์เขตการค้าเสรีกับประเทศอื่นๆ โดยจำเป็นต้องดำเนินนโยบายให้ตรงกับผลประโยชน์ และความเป็นไปทางการค้าของประเทศไทยมากขึ้น ด้วยหลักการต่อไปนี้

- เน้นการเจรจาเขตการค้าเสรีกับประเทศที่มีความเหมาะสมจริงๆ ในเชิงเศรษฐกิจ
 - ชะลอการเจรจาเขตการค้าเสรีกับประเทศที่ไทยมีอำนาจต่อรองด้วยต่ำ หรือเสียเปรียบ
- ในเรื่องการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางการค้า
- เน้นการใช้เขตการค้าเสรีเป็นแนวทางเปิดตลาดสินค้าเกษตรเป็นสำคัญ เพราะอย่างไรก็ตามไทยยังเป็นประเทศเกษตรกรรมอยู่ดี
 - พัฒนานุเคราะห์ผู้เจรจาเขตการค้าเสรีในด้านต่างๆ ที่ปัจจุบันยังขาดแคลนบุคลากรผู้ที่มีความรู้ ความสามารถด้านนี้อยู่มาก

นอกจากนี้การเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน ยังประสบปัญหาด้านการขนส่งผ่านทางเรือในแม่น้ำโขงอยู่ เนื่องจากกิจการการเดินเรือทั้งหมดเป็นของผู้ประกอบการชาวจีน ซึ่งเรือที่เดินสินค้าทุกลำในแม่น้ำโขงล้วนจดทะเบียนในประเทศจีนทั้งสิ้น ดังนั้นหากจะพัฒนาเส้นทางทางการขนส่งทางแม่น้ำโขง นอกจากจะต้องต่อรองกับทางจีนเรื่องเรือเดินสินค้าแล้ว ควรจะเร่งพัฒนาหาเรือเดิน

สินค้า หรือเรือพาณิชย์ของตนเองขึ้นมา ไม่ใช่ปล่อยให้การขนส่งสินค้าทางเรือทั้งหมดขึ้นอยู่กับ
ทางจีนเช่นทุกวันนี้

อย่างไรก็ตาม เขตการค้าเสรีไทย-จีนจากเริ่มเปิดมากระทั่งวันนี้เป็นระยะเวลาานกว่า 4 ปี
แล้ว มีผู้ที่ได้รับผลกระทบในเชิงบวก และลบมากมาย และต้องไม่ลืมสิ่งสำคัญว่าการเปิดนโยบาย
เขตการค้าเสรีนั้นเป็นนโยบายสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วประเทศ มิใช่ส่งผลกระทบต่อกลุ่ม
ใดเพียงกลุ่มหนึ่ง ดังนั้นการเปิดเขตการค้าเสรีครั้งต่อไป ควรที่จะมีการเสนอให้ประชาชนทราบ
ความเคลื่อนไหวอย่างค่อนเนื่อง และควรมีผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการเจรจาอย่างหลากหลายมาก
ยิ่งขึ้น มิใช่มีเพียงกลุ่มๆเดียวที่รับทราบ และเจรจาเขตการค้าเสรีแทนประชาชนทั้งหมดอีกต่อไป
เพื่อที่ว่า การเจรจาเขตการค้าเสรีในครั้งต่อไปจะสามารถสร้างประโยชน์แก่ประชาชน เกษตรกร
หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดได้อย่างแท้จริง